

‘Nergens was er zo veel sluikpers als in België’

Sinds vorige maand zijn honderden Belgische clandestiene kranten uit de Eerste en de Tweede Wereldoorlog integraal te raadplegen op het internet. Dat de gecensureerde kranten niet digitaal ontsloten kunnen worden noemt Rudy Van Doorslaer (SOMA) ‘een onaanvaardbare schande’. [Karl van den Broeck](#)

Zowel tijdens de Eerste als de Tweede Wereldoorlog tierde de sluikpers in ons land welig. Deze kranten, soms gedrukt, soms gestencil, hadden namen als *Het Nachtluchtje*, *De Patriot*, *L'Echo libre*, *Le Clairon du Roi*, *Churchill Gazette*, of bekendere titels als *La Libre Belgique* of *De Werker*. Sommige verschenen maar een paar keer en waren erg lokaal, andere slaagden erin in heel België op grote oplage te verschijnen. “België was de kampioen wat betreft het aantal clandestiene publicaties tijdens de Duitse bezetting”, zegt Rudy Van Doorslaer, directeur van het SOMA, het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij in Brussel.

Dankzij een grootschalig project, gefinancierd door de federale overheidsdienst Wetenschapsbeleid, zijn al deze kranten – 60 uit WO I en 675 uit WO II – permanent en gratis te raadplegen op het internet. Ook de gecensureerde of ‘gestolen’ kranten zoals *Le Soir*, *De Nieuwe Gazet* of *Het Laatste Nieuws* werden gedigitaliseerd, maar staan niet online.

Hoe belangrijk waren de oorlogskranten?

Rudy Van Doorslaer: “Je kunt hun belang niet overschatten. De gecensureerde kranten berichtten natuurlijk nooit over de krijgsverrichtingen wanneer die in het nadeel van de Duitsers waren. Toch zijn ze de enige bron van informatie over de officiële bekendmakingen zoals de bevoorrading of nieuwe reglementering die door de Duitsers werd afgekondigd. Je kunt moeilijk het dagelijkse leven tijdens de oorlog bestuderen zonder de kranten – zelfs de gecensureerde – te bestuderen.

“De sluikpers speelde een cruciale rol in het verspreiden van informatie uit

‘Ook Stichting Hergé bijvoorbeeld verhindert dat gecensureerde oorlogskranten digitaal gepubliceerd worden’

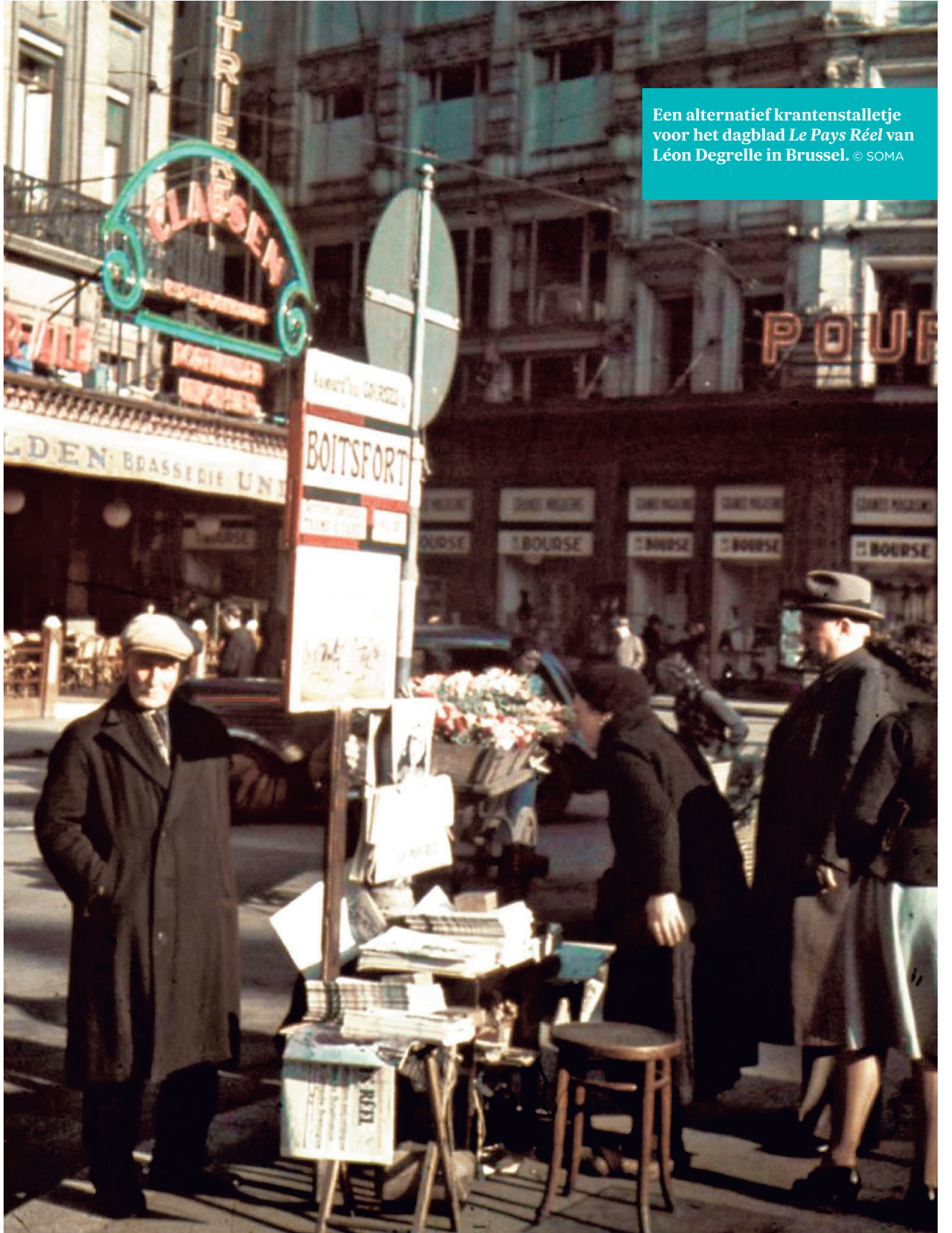
RUDY VAN DOORSLAER
DIRECTEUR VAN HET STUDIE- EN DOCUMENTATIECENTRUM OORLOG EN HEDENDAAGSE MAATSCHAPPIJ

geallieerde hoek. In het begin, in WO I, waren het vooral buitenlandse persoverzichten. Uiteraard waren het vooral propaganda-instrumenten, maar dat waren de officiële kranten ook.”

“Elke clandestiene krant was het bewijs dat de oorlog nog niet verloren was. Het feit dat ze verschenen, en soms op grote oplages in het hele land, was het bewijs dat het verzet nog niet uitgedoofd was. Dank zij de moed en het doorzettingsvermogen van deze illegale journalisten werd het moreel van de bevolking opgekrakt.”

De Duitsers traden streng op tegen de sluikpers.

“Zeker. Van de 12.000 journalisten die voor de clandestiene kranten werkten, zijn er zo’n 1650 gedeporteerd. Zelfs wie gewoon maar een krant uitdeelde, riskeerde al naar Breendonk te worden gevoerd en eventueel naar de kampen.”

Een alternatief krantenstalletje voor het dagblad *Le Pays Réel* van Léon Degrelle in Brussel. © SOMA

‘De Vlaamsche Leeuw’ was voor België

De studie van de sluikpers van de Eerste Wereldoorlog kan interessante inzichten verschaffen in de geschiedenis van de Vlaamse beweging. Zo is het opvallend dat er heel wat clandestiene publicaties waren die de Vlaamse strijd hoog in het vaandel droegen en toch onduidelijk Belgicistisch waren. Een goed voorbeeld was *De Vlaamsche Leeuw* dat in november 1915 voor het eerst verscheint met als ondertitel ‘Vaderlandsch propagandablade’. Luc Vandeweyer van het Algemeen Rijksarchief publiceerde op de nieuwe website *The Belgian War Press* een verhelderend artikel over deze krant.

“Wij Vlamingen scharen ons, samen met onze Waalse broeders rond onze Belgische driekleur. Wij zijn overtuigd dat, wanneer de eindzegepraal zal behaald zijn, wij samen, ook dezelfde rechten zullen delen.” De redactie hoopt dat na de oorlog het Nederlands op voet van gelijkheid met het Frans zal behandeld worden.

De Vlaamsche Leeuw is wél voor de vervlaamsing van de Gentse Hogeschool maar meent “dat wij, Vlamingen, daarvoor geen hulp moeten vragen van de bezettende macht, noch zulke hulp aanvaarden.” Een van de voornaamste redacteuren van *De Vlaamsche Leeuw* is Alfons Fierens (“1880), een leraar in Brussel. Volgens Fierens vormen de Vlamingen een taalgroep maar geen apart volk. Hij verdedigt het Vlaams-Belgische Verbond van Frans Van Cauwelaert en Julius Hoste. “*De Vlaamsche Leeuw* is tijdens de Grote Oorlog de tolk bij uitstek geweest van de gematigde Brusselse flaminganten”, besluit Vandeweyer. Een dergelijke stem zou een wereldoorlog later niet meer weerklinken. (KVDB)

Journalisten krijgen vandaag nog een extra pensioen vanwege hun rol in het verzet.

“Dat klopt. Die maatregel is er na de oorlog gekomen voor die journalisten die tijdens de bezetting weigerden om voor de Duitsers te werken. Om hen toch een volledig pensioen te geven, werd een extra pensioen voorzien. Dat is blijven bestaan.”

Kunnen historici nog veel leren uit de kranten? Ze waren natuurlijk al lang

raadpleegbaar in jullie archief.

“Op een studiedag, op 14 december, waarop we onze website hebben voorgesteld, bleek dat heel veel onderzoekers nieuwe dingen hadden ontdekt door gewoon een paar uurtjes in onze databank te zoeken. Wij vinden dat er nog veel te weinig gebruik gemaakt wordt van de sluikpers door onderzoekers. Hopelijk komt daar verandering in.”

“De situatie is echter heel complex. Van sommige kranten werden de rechten na de oorlog verbeurd verklaard. Van

andere kranten niet. Bovendien betekent dat nog niet dat individuele journalisten geen rechten meer kunnen doen gelden.”

Enkel de sluikpers is digitaal raadpleegbaar. De gecensureerde collaboratiekranten zijn wel gedigitaliseerd, maar staan niet online. Waarom niet?

“Dat is eigenlijk een onaanvaardbare schande. We kunnen die kranten niet online zetten omdat journalisten die voor die collaboratiepers werkten, of hun erven, ons niet de toestemming daartoe geven. Zij behouden immers het copyright op de teksten die toen gepubliceerd werden. Dat auteursrecht blijft gelden tot 70 jaar na de dood van de auteur, de tekenaar of de fotograaf.

“Zo kunnen wij bijvoorbeeld geen kranten online plaatsen waarin strips of tekeningen staan van Willy Vandersteen, Hergé of Marc Sleen. Vooral de Stichting Hergé/Moulinsart is op dat vlak erg agressief: wie ook maar één tekening van Hergé publiceert, krijgt een gepeperde rekening.

“Dat maakt dat mensen (of hun erven) die tijdens de oorlog actief blijf gedragen hebben om het universele recht op informatie te beknotten door voor collaboratiekranten te werken, nu verhinderen dat wij als wetenschappelijke instelling onze plicht kunnen doen: het recht op informatie aan het brede publiek garanderen.”

Kunt u hier iets tegen doen?

“Wij zullen in elk geval nog voor de start van de viering van honderd jaar Grote Oorlog de gecensureerde pers van de periode 1914-1918 online plaatsen, ook al riskeren we daarmee een aantal klachten van rechthebbenden. Daarna zullen we zien of en wanneer we ook de gecensureerde pers van de Tweede Wereldoorlog voor het grote publiek kunnen ontsluiten.”

The Belgian War Press:
<http://warpress.cegesoma.be>